

17. Официальный каталог Московского международного фестиваля «Интермузей». 23–27 марта 1999, Выставочный комплекс ЗАО «Экспоцентр». – М., 1999.

18. *Петришин Л.* В Никополе прошел I региональный фестиваль музейного дела / Л. Петришин // Днепровская правда. – 2010. – 28 мая.

19. Путівник-довідник Всеукраїнського музейного фестивалю «Музей третього тисячоліття» / упоряд.: Н. І. Капустіна, В. М. Бекетова, Ю. М. Малієнко. – Д., 2005.

20. *Чирка І.* Дитячий простір у «дорослому» музеї / І. Чирка // Музеї України. – 2009. – № 1. – С. 12-13.

21. II Всеукраїнський музейний фестиваль // Український музей. – 2008. – № 1(18). – С. 8.

22. *Яценко С. П.* Перший обласний музейний фестиваль «Експонат року» / С. П. Яценко // Музейний Вісник. – Запоріжжя. 2009. – № 9. – С. 217-218.

Надійшла до редколегії 04.11.2010

УДК 94 (477.63) «XX / 2010»

Я. П. Тимошенко

Меморіальний будинок-музей Д. І. Яворницького (відділ ДНІМ)

ДО ІСТОРІЇ ФОРМУВАННЯ КОЛЕКЦІЇ МЕМОРІАЛЬНИХ РЕЧЕЙ АКАДЕМІКА Д. І. ЯВОРНИЦЬКОГО

Створена спроба дослідити історію формування унікальної частини музейного зібрання ДНІМ – колекції меморій академіка Д. І. Яворницького та визначити коло фондоутворювачів цієї колекції.

Ключові слова: Д. І. Яворницький, меморіальні речі, колекція.

Создана попытка исследовать историю формирования уникальной части музейного собрания ДНІМ – коллекции мемориальных вещей академика Д. И. Яворницкого и определить круг фондообразователей этой коллекции.

Ключевые слова: Д. И. Яворницкий, мемориальные вещи, коллекция.

This article is a trial to research the unique part of Dnepropetrovsk National Historical Museum collection D. I. Yavornitsky's memorial articles. The author tries to find out the persons tapping part in its creation.

Key words: D. I. Yavornitsky, Memorial articles, collection.

Основою колекції меморіального музею є меморіальні речі, які, через символічну пов'язаність з певною особистістю, мають не лише утилітарну функцію, побутове чи господарське призначення, а й ве-

© Я. П. Тимошенко, 2010

ликий семіотичний статус. Знаковість цих речей визначається їх конкретною приналежністю. Ці предмети є факторами культури, які відповідають як практичним, так і символічним вимогам, виступають засобами збереження та передачі інформації про конкретну історичну постать. Меморіальні речі академіка Д. І. Яворницького є унікальною частиною колекції Дніпропетровського національного історичного музею імені Д. І. Яворницького та основною частиною серед експонатів Дніпропетровського меморіального будинку-музею вченого. Завдяки своєму особливому семіотичному статусу вони плануються бути занесеними до Державного реєстру національного культурного надбання України, який зараз складається [21]. Враховуючи особливе значення колекції меморіальних речей академіка Д. І. Яворницького, є важливим його комплексне дослідження, наукове опрацювання, систематизація, вилучення та каталогізація.

Особливість цієї колекції – різноплановість експонатів. Користуючись сучасною музейною класифікацією, їх можна розподілити на такі типи: письмові, речові, образотворчі, кіно-, фотоджерела. У свою чергу речові джерела можна розподілити за їх утилітарним призначенням на більш дрібні групи: меблі, посуд, побутові речі, одяг, музичні інструменти, письмове приладдя тощо. Саме колекції речових та письмових джерел є найбільшими за кількістю. Визначаючи датування джерел, з впевненістю можна назвати верхній рубіж – кінець життя вченого – 5 серпня 1940 р, нижній – кінець XVIII – початок XIX ст. Географічний діапазон створення предметів теж досить широкий: Україна, Росія, Польща, країни Європи, Азії. Хоча єдиного каталогу меморіальних речей вченого досі не створено, але деякі кроки в цьому напрямку вже зроблені. Створено каталог епістолярної спадщини Д. І. Яворницького [9], систематизовані писемні джерела (архів вченого), а також деякі окремі, меморіальні речі внесені до існуючих каталогів ДНІМ, виходячи з їх утилітарної типологізації: каталог кераміки [11], музичних інструментів [12], меблів [12], одягу [12] тощо. Оскільки дослідження особового архіву Д. І. Яворницького вже проведено співробітниками ДНІМ [1, с. 10], у цій роботі буде розглянута не досліджена частина колекції меморій Д. І. Яворницького.

Джерельною базою дослідження є облікова музейна документація: інвентарні книги, акти прийому музейних експонатів, протоколи фондово-закупівельної комісії, документи інвентаризації 1948 р., уніфіковані паспорти експонатів, каталоги, науково-діловий архів Дніпропетровського національного історичного музею, прижиттєві фото Д. І. Яворницького та його будинку, спогади його сучасників [24; 25; 26; 27; 28], працівників музею.

Вилучення колекції меморіальних речей Яворницького з комплексу музейних експонатів ДНІМ є окремою проблемою. Оскільки

вчений був не тільки директором музею, а ще й колекціонером, який свою колекцію подарував музею, важко розрізнити власні речі вченого та речі з його колекції. Для вирішення цієї проблеми у відборі меморіальних предметів враховується принцип побутування, пріоритет надається тим предметам, які побутували в приватному будинку вченого та були в особистому вжитку родини Яворницьких. Окрему групу становлять предмети, які були подаровані власне вченим знайомим та друзям. Ці предмети теж доцільно включити до меморіальних речей, якщо вони були передані до музею цими людьми. Фондоутворювачами колекції меморіальних речей Д. І. Яворницького є фізичні особи. Їх коло досить вузьке. Здебільшого це були люди, які особисто знали Д. І. Яворницького, були його сучасниками, у них зберігались особисті речі вченого. Вивчення кола фондоутворювачів дає можливість: по-перше, більше дізнатися про життя вченого, особисті та творчі зв'язки, по-друге, відокремити меморіальні предмети від інших предметів музею.

Початок формування колекції припадає на той час, коли Дмитро Іванович Яворницький був директором Катеринославського (Дніпропетровського) історико-археологічного музею з 1902 до 1933 р. У цей час деякі його особисті речі потрапляють до фондів музею або знаходяться в музеї для особистого вжитку вченого. Це меблі, письмове приладдя, побутові речі, фото тощо. Після смерті академіка Д. І. Яворницького 5 серпня 1940 р., все його майно, включаючи будинок на площі імені Т. Г. Шевченка в м. Дніпропетровську [31], згідно з його заповітом [8] перейшло дружині вченого Серафимі Дмитрівні Яворницькій, яка запропонувала відкрити у власному будинку вченого його музей. Ця пропозиція була прийнята виконкомом Дніпропетровської міської ради депутатів трудящих від 17 лютого 1941 р. [23]. Саме в цей час деякі речі вченого передавалися до музею. Але, оскільки більшість облікових музейних документів довоєнного часу не збереглася, з'ясувати конкретний перелік предметів, переданих дружиною Д. І. Яворницького, неможливо. С. Д. Яворницька (уроджена Бурякова) (1879–1943) – вчителька за фахом, працювала в школах м. Катеринослава [1, с. 17]. 1918 р. одружилася з професором Д. І. Яворницьким. До смерті вченого була його другом, помічницею, секретарем, переписувала праці вченого, архівні документи, вела листування. Як дружина історика й музейника, Серафима Дмитрівна зберігала архів і власні речі Д. Яворницького, розуміючи їх важливість для створення музею вченого. Під час інвентаризації 1948-1949 рр. було виявлено: частину родинного архіву (напевно, переданого Серафимою Дмитрівною), комплект фото та листівок з будинку вченого (власні фото вченого, фото його друзів та знайомих, листівки з зображенням гетьманів України). Більшість цих фото

та листівок – з інтер'єру будинку Яворницького (прикрашали стіни кабінету). В 1953 р. вони з незрозумілих причин були списані [3], але не були знищені й зараз у більшості знаходяться в Меморіальному будинку-музею вченого. Померла С. Д. Яворницька у 1943 р. у Дніпропетровську. Все її майно та майно, яке вона отримала за заповітом чоловіка Д. І. Яворницького, перейшло до її старших сестер – Зінаїди (1870–1961) та Варвари Бурякових (?–1960), які обидві за фахом були вчительками, працювали в школах м. Катеринослава, а у 1920-х рр. у Катеринославському народному музеї доглядачками. Після війни й до кінця життя вони мешкали в будинку Д. І. Яворницького з колишньою хатньою робітницею родини Яворницьких Катериною Іванівною Купрій-Литвиненко [7]. У скрутні післявоєнні роки вони продавали власні речі, щоб мати кошти на існування. Серед проданих ними речей були і меморіальні речі академіка Д. І. Яворницького [25; 26; 28]. Після смерті сестер Бурякових деякі речі вченого були передані до музею, як зазначено в інвентарних книгах: «за заповітом Бурякової Зінаїди Дмитрівни». Це – палиці Д. І. Яворницького (Е-3366, Е-3367), капелюх (І-4930) та інші [2].

Наступний етап у формуванні колекції меморіальних речей Д. І. Яворницького припадає на 1960–1970-ті рр., період існування в будинку вченого кімнати-музею Д. І. Яворницького в його кабінеті. У зв'язку з рішенням Дніпропетровського історичного музею імені Д. І. Яворницького від 16 січня 1964 р. про відкриття меморіальної кімнати Д. І. Яворницького в його будинку [15, с. 1–7], була створена робоча комісія при Дніпропетровському історичному музеї на чолі з академіком Кирилом Федоровичем Стародубовим, який був особисто знайомий з Д. І. Яворницьким, кандидатом технічних наук Іваном Максимовичем Шаповалом та головним зберігачем музею Ольгою Матвіївною Огризкіною [15, с. 6].

Співробітниками Дніпропетровського історичного музею ім. Д. І. Яворницького на чолі з директором музею Горпиною Федосіївною Ватченко була проведена значна організаційна й пошуково-дослідницька робота, музей листувався з Харківським, Московським, Казанським університетами, тематико-експозиційний план меморіальної кімнати Д. І. Яворницького був складений О. М. Огризкіною, обговорений на засіданнях ради музею [15, с. 7–12], надсилався для рецензування дослідниці життя та діяльності Д. І. Яворницького М. М. Шубравській, знайомому вченого І. І. Позднякову, доктору історичних наук, професору В. О. Голобуцькому та іншим. Збиралися й передавалися до музею особисті речі вченого, вивчалось коло його знайомих. Більшість меморіальних речей Д. І. Яворницького після смерті сестер Бурякових знаходилася у Катерини Іванівни Купрій-Литвиненко (1914–2002). З 1935 р. вона працювала хат-

ньою робітницею родини Яворницьких, доглядала вченого, його дружину та сестер дружини [34, с. 172–179]. У науково-діловодному архіві ДНІМ зберігаються документи 1962 р. про судові позови музею до гр. К. І. Купрій-Литвиненко з вимогою передачі меморіальні речі Д. І. Яворницького, згідно з «заповітом З. Д. Бурякової», Дніпропетровському історичному музею ім. Д. І. Яворницького [20, с. 106] та виселити родину К. І. Купрій-Литвиненко з будинку на пл. Шевченка, 5 [19, с. 105]. Ці справи були вирішені на користь музею. Впродовж 1963–1965 рр. Катерина Іванівна Купрій-Литвиненко передала значну кількість меморіальних речей Д. І. Яворницького до музею [2]. Це – меблі (крісла, диван, бюро, дачний стілець, підставку під палиці), письмові приладдя, палиці, рушники, картини з будинку, дещо з посуду. Ці предмети були використані у створенні кімнати-музею Д. І. Яворницького, яка працювала для відвідувачів з 1964 до 1974 р. [32].

У цей же час, крім К. І. Купрій-Литвиненко окремі меморіальні речі передавалися іншими людьми, які особисто знали вченого. Наприклад, кришталевий кімнатний термометр з дарчим підписом Миколи Лисенка (І-5027), металеву табличку від парадних дверей будинку Д. І. Яворницького з написом «Димитрій Іванович Яворницький» та сім фотографій з зображенням вченого передав [2] Іван Максимович Шаповал (1905–2003) – український письменник, кандидат технічних наук, автор книги біографічних оповідань про Д. І. Яворницького «В пошуках скарбів» (К., 1963 та численні перевидання), книги «Козацький батько» (Кривий Ріг, 1998) та численних статей про Д. І. Яворницького. Деякий час (на початку 1930-х рр.) І. М. Шаповал працював ученим секретарем Дніпропетровського історичного музею.

За спогадами К. І. Купрій-Литвиненко [26], на початку 1960-х рр., збираючи матеріали для написання своєї книги про Д. Яворницького, І. М. Шаповал спілкувався з Варварою Дмитрівною та Зінаїдою Дмитрівною Буряковими й від них отримав деякі речі вченого. В 1960-ті роки Іван Максимович був членом вченої ради Дніпропетровського історичного музею, комісії для підготовки відкриття меморіальної кімнати академіка Д. І. Яворницького [15, с. 6]. У 1963 р. Іван Максимович передав до Дніпропетровського історичного музею картину художника Миколи Івановича Струннікова «Козак-бандурист» («Козак на дозвіллі») (Х-1105). Документи науково-діловодного архіву ДНІМ містять інформацію, що цю картину І. М. Шаповал отримав від вчителя Олександра Сергійовича Мягченка з м. Комунарськ Луганської області, який, у свою чергу, знайшов її у с. Біленьке на Запоріжжі у господаря будинку, де в 1921 р. мешкав художник М. І. Струнніков [15, с. 11]. Тобто ця відома зараз картина М. І. Струннікова не є меморіальною річчю Д. І. Яворницького. Була у І. М. Шаповала і

тростина, яку подарувала Д. І. Яворницькому Леся Українка під час їх зустрічі в Єгипті в 1910 р. Іван Максимович з власного розсуду цю палицю передав у меморіальний музей Лесі Українки в м. Києві, де вона й досі зберігається.

Суттєвий внесок у поповнення колекції меморіальних речей Д. І. Яворницького зробив й Михайло Якович Карасьов (1911–1990) – колекціонер, знайомий Д. І. Яворницького, працював завідуючим ошадкасою № 9 з 1933 до 1939 р., де отримував пенсію Д. І. Яворницький, цікавився історією та старовинними речами. Після смерті вченого та його дружини Серафими Дмитрівни спілкувався з сестрами Буряковими, купував у них деякі речі Д. І. Яворницького [4, с. 46]. Під час створення та роботи меморіальної кімнати-музею Д. І. Яворницького ці речі були закуплені у М. Я. Карасьова музеєм. Так, у ці роки повернулися окуляри з футляром вченого (ЕТ-1144) та різьблений стілець (І-5109) [2].

Різьблений дубовий буфет родини Яворницьких був переданий до музею Олександром Петровичем Чекмарьовим [8] (1902–1975) – радянським ученим у галузі обробки металів тиском, академіком АН СРСР (1968), академіком АН УРСР (1948), Героєм Соціалістичної Праці (1972) [5]. У 1940-ві рр. він придбав у сестер Бурякових буфет та два столики, які належали родині Д. І. Яворницького. Один з цих столиків був переданий до музею невісткою академіка Чекмарьова – Галиною Володимирівною Чекмарьовою в 2007 р. [22], другий столик продовжує зберігатися в родині Чекмарьових.

Крім відомих своїм знайомством з Дмитром Івановичем Яворницьким людей, його особисті речі передавали люди маловідомі. Китайську вазу передала в 1964 р. приятелька Д. І. Яворницького та його дружини Серафими Дмитрівни Марія Григорівна Скублевська, лікар-гінеколог, ім'я якої відомо за спогадами К. І. Купрій-Литвиненко [31, с. 5] та М. П. Костюка [14, с. 44]. У 1964 р. від Анастасії Савівної Глазунової – вчительки Катеринославської міської гімназії, яка була особисто знайома з Д. І. Яворницьким, до музею надійшли: указка вченого (І-5095), якою Д. І. Яворницький користувався під час проведення екскурсій по Катеринославському історико-краєзнавчому музею, флакон чайний, прикрашений розписом (І-5092), подарований їй Д. І. Яворницьким у 1907 р., макітра для вареників, виготовлена в с. Опішня (КД-462), теж подарована вченим у 1915 р. [2]. Кіра Георгіївна Гаєвська – племінниця знайомого Д. І. Яворницького М. О. Щоголева, лікаря Катеринославської земської лікарні, передала до музею квітковий горщик, виготовлений в с. Опішня (КС-317), який подарував їй учений у 1932 р. [2]. А настінне дзеркало було передано до музею Феоною Лук'янівною Фроловою, за її спогадами цю річ подарував їй Д. І. Яворницький у 1935 р. (ЕТ-2782) [2]. Історія взаємин вченого з цими людьми потребує подальшого дослідження.

Через аварійний стан будинку вченого в 1974 р. кімнату-музей було зачинено для відвідувачів. У цьому ж році вчена рада історичного музею порушила питання про реставрацію та відновлення меморіального будинку-музею, дозвіл на це був отриманий від виконкому міської Ради депутатів трудящих лише через 8 років – 27 січня 1982 року [32, с. 19]. Реконструкція меморіальних кімнат потребувала більшої кількості меморій, тому науковці музею проводили пошукову роботу, давалися об'яви в газетах Дніпропетровська, по радіо, розшукувалися меморіальні речі в антикварних магазинах, приватних колекціях, у родинах друзів та знайомих академіка Д. І. Яворницького. Історія відтворення меморіального музею академіка Д. І. Яворницького викладена в наукових статтях завідувачої музеєм Ангеліни Іванівни Перкової [32]. У 1980-ті рр. велику кількість предметів передала К. І. Купрій-Литвиненко [2]. Комплекс переданих нею експонатів – це основа колекції меморіальних речей Д. І. Яворницького. Деякі речі Д. І. Яворницького в 1980-ті рр. надійшли від колекціонера М. О. Карасьова [2], зокрема, дещо з посуду родини (КД-969/1,2, КД-968), фото матері Д. Яворницького (Ф-24542). У М. Я. Карасьова довгі роки зберігався й перстень академіка Д. І. Яворницького, який дружина колекціонера в 2003 році продала, на жаль, не музею, а приватному колекціонеру з Києва [4, 46]. Взяла участь у створенні цієї колекції меморій й дослідниця життя та діяльності Д. І. Яворницького Марія Митрофанівна Шубравська (дівооче прізвище – Олійник) (1933–1994) – автор наукової монографії про Д. І. Яворницького [35], кандидат філологічних наук, провідна українська фольклористка й етнограф [6, с. 2]. Під час роботи над науковою монографією Марія Митрофанівна не тільки працювала в архівах Києва, Москви, Санкт-Петербурга, Харкова, Дніпропетровська, співпрацювала з Дніпропетровським історичним музеєм ім. Д. І. Яворницького, але й спілкувалася з людьми, які особисто знали вченого. Від колекціонера М. О. Карасьова вона отримала декілька меморіальних речей Д. І. Яворницького, архівні документи, фото. В 1986 р. М. М. Шубравська через завідувачу Меморіальним будинком-музеєм Д. І. Яворницького А. І. Перкову передала до музею 14 меморіальних предметів та архівних документів: сорочку Д. І. Яворницького (Т-1574), фото вченого в маєтку Г. Алексеєва в с. Котовка 1889 р. (ф-26296), фото Д. Яворницького серед учасників Дніпробудівської археологічної експедиції (Ф-26298), декілька фото художника І. Ю. Рєпіна, садиби «Пенати», останньої картини І. Рєпіна «Гопак», які в 1932 р. надіслала до музею дочка Іллі Юхимовича Віра Іллівна, та інші експонати [2]. При відтворенні Меморіального будинку-музею Д. І. Яворницького в другій половині 1980-х рр. дві картини, які належали вченому, – портрет Д. Яворницького (олія), худ. Ф. Красицький, 1900 р. (Х-3465)

та «Запорожець з люлькою» (автопортрет художника М. І. Струннікова, акварель), 1920 р. (Х-3466) були знайдені серед експонатів Дніпропетровського художнього музею. В 1940-ві рр. вони були передані сестрами Буряковими до Дніпропетровського історичного музею, де зберігалися до 1957 р., після чого були передані до Дніпропетровського художнього музею. З 1988 до 2003 р. картини знаходилися на тимчасовому, а з 2003 р. на постійному зберіганні в Меморіальному будинку-музеї Д. І. Яворницького [2]. Значна кількість експонатів у різні часи була передана до музею науковими співробітниками ДІМ: Г. Ф. Шамрай, О. В. Черних, А. І. Перковою, З. П. Шокотько, З. В. Карповою, Я. П. Тимошенко як особистий збір. В актах музейної передачі [2] не зазначено, де побутували ці предмети, але вірогідно, вони надійшли від К. І. Купрій-Литвиненко.

Підсумовуючи, слід зазначити, що історія створення колекції меморіальних речей Д. І. Яворницького безпосередньо пов'язана з будинком вченого, історією відтворення меморіального музею. Робота над цією темою дає новий матеріал для вивчення життя та діяльності Д. І. Яворницького, кола його друзів та знайомих, серед яких з'являються нові імена. Ця тема потребує подальшого дослідження. Колекція меморіальних речей Д. І. Яворницького є досить великою, різноманітною, потребує глибокого вивчення та каталогізації. І хоча на сьогоднішній день все рідше й рідше знаходяться меморії Д. І. Яворницького, робота щодо їх пошуку продовжується. В перспективі ми сподіваємося поповнювати колекцію, вивчаючи коло знайомих вченого, в родинях яких можуть зберігатися особисті речі академіка.

Бібліографічні посилання

1. Автобіографія Серафими Дмитрівни Яворницької. Рукопис // Фонди ДНІМ. – Арх-32696, КН-110635.
2. Акти прийому-передачі експонатів в фонди музею 1960–2007 рр. // Облікова документація фондів ДНІМ.
3. Акт списання № 39 від 20 грудня 1953 р. // Облікова документація фондів ДНІМ.
4. Буряк В. В. Михайло Карасьов і Дмитро Яворницький / В. В. Буряк // Грані. – 2005. – № 5 (43). – С. 45–46.
5. Век Академіка А. П. Чекмарєва. 1902–2002 / под ред. Ю. Н. Таран-Жовнир, В. Н. Данченко, В. Н. Ахматова. – Д., 2002.
6. Дмитренко М. Народознавці України. Марія Шубравська / М. Дмитренко // Народознавство. – 1995. – № 19. – С. 2.
7. Домова книга для реєстрації осіб, що мешкають у домі № 5 по пл. Шевченка // Фонди ДНІМ. – Арх-32222.
8. Духовний заповіт Д. І. Яворницького на користь дружини. (Витяг з актової книги ІІ державної нотаріальної контори м. Катеринослава. 01.09.1923 р.) // Фонди ДНІМ. – Арх-27026.

9. Епістолярна спадщина акад. Д. І. Яворницького: Каталог музейної колекції // упоряд.: С. В. Абросимова, А. І. Перкова [та ін.]. – Д., 1992.
10. Каталог архіву Д. І. Яворницького в колекції ДНІМ: рукопис, підготовлений до друку // Облікова документація фондів ДНІМ.
11. Каталог. Випуск І. Кераміка. Дніпропетровський Державний історичний музей імені Д. І. Яворницького // упоряд.: Н. М. Трушенко, О. В. Черних. – Д., 1964.
12. Каталоги (картотеки) фондів ДНІМ // Облікова документація фондів ДНІМ.
13. Книги інвентаризації 1948–49 рр. // Облікова документація фондів ДНІМ.
14. *Костюк М.* Поруч з Яворницьким / М. Костюк. – Д., 2008.
15. Матеріали об откритии мемориальной комнаты академика Д. И. Яворницкого (протоколы, планы, переписка) за 1964 г. // Научно-дипломатический архив ДНІМ (далі НДА) ДНІМ, оп. 1, спр. 418.
16. Матеріали об увековечивании памяти академика Д. И. Яворницкого (указ, решения, переписка) за 1963–1966 годы // НДА ДНІМ, оп. 1, спр. 402.
17. Пенсійна книжка № 5133 Яворницької Серафими Дмитрівни, 1879 р. н. // Фонди ДНІМ. – Арх-33184, КН-111470.
18. *Піцик О. В.* Архівні документи Д. І. Яворницького в експозиції меморіального будинку-музею академіка / О. В. Піцик // Скарбниця ріднокраю. – Д., 1993. – С. 34–39.
19. Позов ДІМ до народного суду Жовтневого району від 13.04.1962 р. проти гр. Купрій-Литвиненко К. І. з проханням повернути речі музею // НДА ДНІМ, оп. 1, спр. 385.
20. Позов ДІМ до народного суду Жовтневого району від 19.04.1962 р. з проханням виселити сторонніх з будинку на пл. Шевченка, 5 // НДА ДНІМ, оп. 1, спр. 385.
21. Положення про Державний реєстр національного культурного надбання, затверджений постановою Кабінету Міністрів від 12.08.92, № 466 // Поточний архів наукової частини ДНІМ.
22. Протокол ФЗК № 1146 від 11.10.2007 // Облікова документація фондів ДНІМ.
23. Рішення № 132 виконкому Дніпропетровської міської ради депутатів трудящих від 17 лютого 1941 р. «Про передачу будинку академіка Д. І. Яворницького Дніпропетровському історичному музею для відкриття філії музею Д. Яворницького» // Фонди ДНІМ. – Арх-27062.
24. Спогади З. Д. Буякової // Фонди ДНІМ. – Арх-32716, КН-110655.
25. Спогади К. І. Купрій-Литвиненко від 20.09.1971 // Фонди ДНІМ. – б/н.
26. Спогади К. І. Купрій-Литвиненко від 26.07.1984 // Фонди ДНІМ. – Арх-47688.
27. Спогади П. В. Довгалевського // Фонди ДНІМ. – АФС-4994/1-11, КН-187630.
28. Спогади про Д. І. Яворницького С. Д. Яворницької // Фонди ДНІМ. – АФД-79, КН-164931.
29. Структурний план меморіального будинку-музею Д. І. Яворницького, розроблений в 1984 р. // НДА ДНІМ. – Оп. І, № 6, спр. № 1097.
30. Сучасники про Д. І. Яворницького // упоряд. М. Чабан. – К., 2006.
31. Схемплан садибної ділянки Д. І. Яворницького // Фонди ДНІМ. – Арх-27060.
32. Тематико-експозиційний план для відкриття меморіальної кімнати академіка Д. І. Яворницького в будинку, де жив учений. 1964 р. // НДА ДНІМ, оп. І, № ІІ, спр. № 414.

33. *Перкова А. І.* До історії відтворення меморіального будинку-музею Д. І. Яворницького / А. І. Перкова // Музей і майбутнє : зб. наук. доповідей. – Д., 1998. – С. 18–24.

34. *Перкова А. І. К. І.* Литвиненко в родині Яворницьких / А. І. Перкова // Видатні особистості. Музейна персоналістика (Матер. обласної музейної наук. конф., вип. 10). – Д., 2008. – С. 172–179.

35. *Шубравська М. М. Д. І.* Яворницький. Життя, фольклорно-етнографічна діяльність / М. М. Шубравська. – К., 1972.

Надійшла до редколегії 04.11.2010

УДК 94 (477.63) «1920-1930»

Д. О. Романчук

*Дніпропетровський національний історичний музей
ім. Д. І. Яворницького*

НАГРУДНІ ЗНАКИ ТА ЗНАЧКИ 1920–1930-х рр. У КОЛЕКЦІЇ ДНІМ ім. Д. І. ЯВОРНИЦЬКОГО

Розглянута частина колекції нагрудних знаків (значків) добровільних громадсько-політичних організацій 1920–1930-х рр. у зібранні Дніпропетровського національного історичного музею ім. Д. І. Яворницького.

Ключові слова: нагрудний знак (значок), організація, ТГН, СВБ, МОДР, ТСОАвіахім.

Рассмотрена часть коллекции нагрудных знаков (значков) добровольных общественно-политических организаций 1920–1930-х гг. в собрании Днепропетровского национального исторического музея им. Д. И. Яворницкого.

Ключевые слова: нагрудный знак (значок), организация, ОДН, СВБ, МОПР, ОСОАвиахим.

Part of collection of breastplates of voluntarily public organizations is in-process considered 1920–1930 years in collection of the Dnepropetrovsk national historical museum of the name of D. I. Yavornytskyi.

Key words: breastplates, organizations, Dawn with miteracy Society, Union of Militant Atheist, International assistance to the revolutionaries, Society for the Defense.

Вивченням нагрудних знаків займається спеціальна дисципліна – фалеристика і особливу увагу для фахівців цієї області історичних знань привертає період 1920–1930-х рр. Саме в ці часи сформувався основне призначення знаків, з їх величезним емоційним впли-